

Rapport 2007:102

Arkeologisk efterundersökning

Skolgatan - Kroggatan - Järnvägsgatan

RAÄ 5
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Fredrik Samuelsson & Viktoria Björkhager

Skolgatan - Krokgatan - Järnvägsgatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7
Bilaga 1. Ritningar	8
Bilaga 2. Fyndlista	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

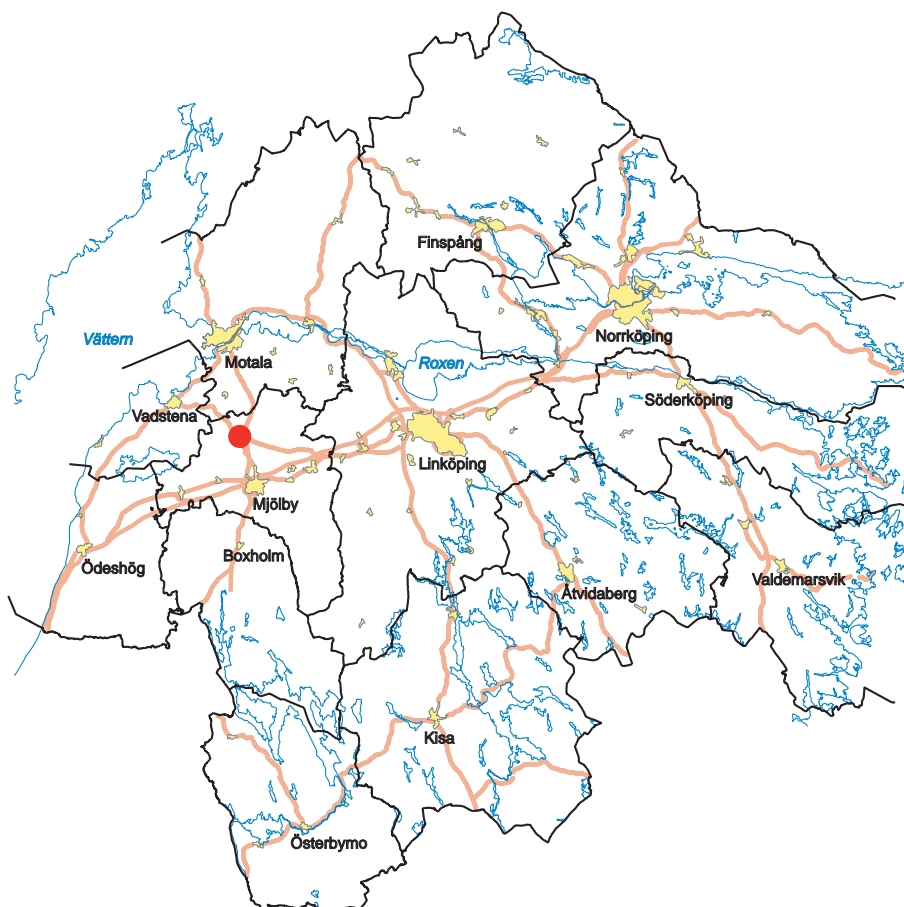
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Under början av juli månad 1998 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk efterundersökning på Skolgatan - Kroggatan - Järnvägsgatan som delvis omgärdar kvarteret Rektorn i Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Undersökningen föranleddes av schaktningsarbeten i samband med nedläggandet av fjärrvärmeledningar. Uppdragsgivare var Mjölby-Svartådalen Energiverk AB.

Vid undersökningen påträffades kulturlager utmed alla tre gatorna. Lagren utgjordes till största delen av odlingslager förutom i korsningen med Kroggatan, där en äldre stenläggning påträffades.

Fredrik Samuelsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 41 och 085 51 med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde under början av juli 1998 en arkeologisk efterundersökning på Skolgatan - Kroggatan - Järnvägsgatan som delvis omgärdar kvarteret Rektorn i Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Undersökningen föranleddes av schaktningsarbeten i samband med nedläggandet av fjärrvärmeledningar. Eftersom schaktningsarbetena hade påbörjats utan beslut från länsstyrelsen genomfördes en arkeologisk efterundersökning med muntligt beslut från länsstyrelsen.

Uppdragsgivare var Mjölby-Svartådalens Energiverk AB vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för efterundersökningen var antikvarie Viktoria Björkhager och ansvarig för utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Skänninge är centralt beläget i ett öppet jordbrukslandskap. Staden verkar ha vuxit fram successivt under 1000- och 1100-talen, först som en centralort vid ett vägmöte och vadställe och senare som en av Östergötlands äldsta städer. Skänninge omnämns första gången år 1178 och når sin höjdpunkt under senare delen av 1200-talet och 1300-talet. 1400-talet innebär dock en kraftig tillbakagång p g a Vadstenas tillväxt och ett par stora stadsbränder. Under 1500-talet är Skänninge närmast en förstorad bondby med enstaka specialiserade näringar.

Generellt är Skännings kulturlager diffusa och svårdaterade vilket gör att begränsningarna för den medeltida staden är osäkra. Troligtvis har bebyggelsen varit gles i förhållande till många andra medeltida städer.

Vid undersökningar i Linköpingsgatan har kraftiga kulturlager påträffats strax intill järnvägen (Feldt 2001a). Vid kriminalvårdsanstalten strax nordöst om staden har omfattande tidigmedeltida lämningar med bl a ett mässingsgjuteri undersökts (Feldt i manus b). Även vid undersökningar för Banverkets dubbelspår har tidigmedeltida lämningar, i form av både kulturlager, grophus och verkstadsplatser, påträffats utanför stadsgränsen (Carlsson m fl 2000, Carlsson & Stibéus 2003, Nielsen muntligen). Väster om Skenaån har de senaste årens undersökningar bl a för VA och fjärrvärme i Motalagatan visat på medeltida lämningar utanför vad som tidigare bedömts som det medeltida stadsområdet (Feldt 2001c, Björkhager & Gustavsson 2004, Feldt i manus a).

Förekomsten av de två tidiga kyrkorna S:t Martin och Allhelgona, som genom fynd av runristade gravmonument dateras till missionstid, samt ett stort antal

runstenar i närområdet pekar på att Skänninge tidigt var en plats av betydelse. Vid undersökningar inom stadsområdet har förhistoriska lämningar påträffats vid flera tillfällen. Detta antyder möjligen en platskontinuitet från järnåldern och fram till dagens stad. De preurbana lämningarna inom stadsområdet har sin största koncentration till området runt Follingegatan (Feldt 2004a).

Det aktuella undersökningsområdet ligger invid den södra delen av det medeltida Skänninge. I områdets närhet har flera mindre undersökningar utförts under det senaste decenniet. Under åren 1991-2004 utförde Östergötlands länsmuseum flera arkeologiska undersökningar på och vid Lindbladsskolans skolgård (kv Skrivaren 1). Resultaten från dessa visar på att både medeltida och efterreformatoriska lämningar finns inom området, trots dess läge i stadens utkant. Möjligtvis kan några av dessa höra samman med det medeltida helgeandshuset (Björkhager & Feldt 2007, Feldt 1991a, 1991b, 1994a, 1994b och 2001, Feldt & Skoglund 1994, Hörfors 1993).

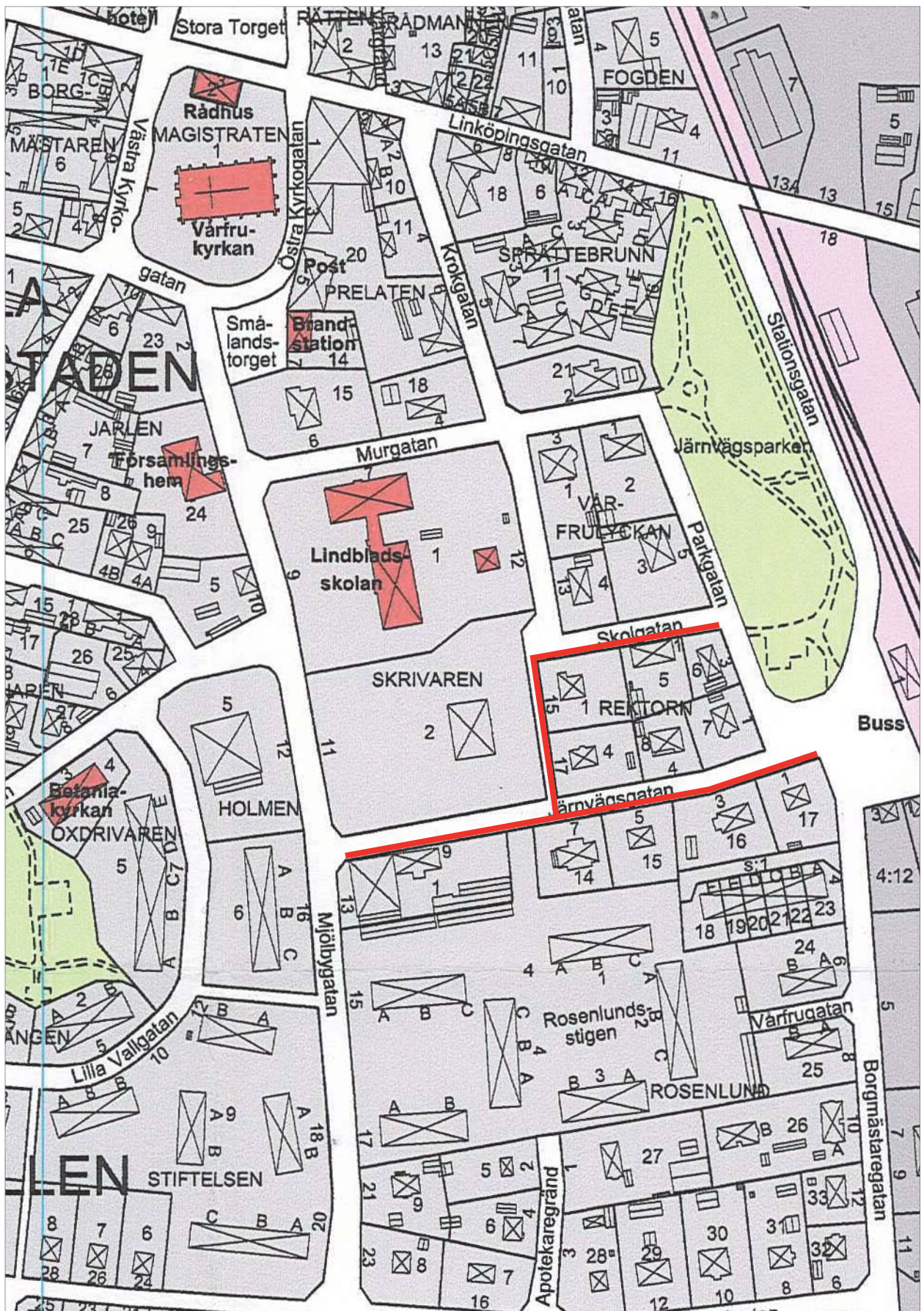
Samtliga undersökningar har endast inneburit små titthål och det saknas sammanhang mellan de olika undersökningsytorna. Utifrån titthålen kan dock konstateras att det funnits bebyggelse med relativt kraftig stengrund såväl som syllstensgrunder inom området. Diken samt årder- och plogspår under kulturlagren visar på områdets nyttjande för odling. Schakten visar dessutom hur kulturlager- och anläggningsintensiteten avtar åt söder/sydöst vilket stämmer väl överens med tidigare iakttagelser i Mjölbygatan och vid Rosenlundsskolan (Björkhager & Feldt 2007).

Syfte

Syftet med efterundersökningen var att fastställa om fast fornlämning hade kommit till skada genom det utförda arbetet. Fornlämningar som framkommit skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Efterundersökningens resultat skulle kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta beslut i ärendet.

Metod och dokumentation

Schaktningsarbetena i kv Rektorn hade påbörjades utan beslut från länsstyrelsen och eftersom schakten redan stod öppna blev målsättningen att dokumentera schaktsträckningen i plan och rita kulturlagren i profil samt att försöka finna daterande fynd. Sammanlagt undersöktes en sträcka av ca 85 löpmeter. Dokumentationsmaterialet i form av fält- och renritning samt fynd (C4092:1-14) förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Figur 3. Utsnitt ur stadskarta över Skänninge med schakten markerade. Skala 1:2 500.

Resultat och tolkning

Vid efterundersökningen påträffades kulturlager utmed Skolgatan, Kroksgatan och Järnvägsgatan. De låg 0,30-0,40 m under asfalten och hade en mäktighet på 0,40-0,55 m. Utmed Skolgatan dominerades kulturlagren av ett övre liggande ca 0,40 m tjockt mörkbrunt lager bestående av humös sandblandad mo. Detta lager tolkas som odlingslager. Under det lagret följde ett grått och grå/beige flammigt lager bestående av sandblandad mo med inslag av små tegelbitar. Undergrunden utgjordes av gul och gul/vit sand. I korsningen med Kroksgatan ändrade de översta lagren karaktär till att bli flerskiktade och i dess nedersta lager påträffades ett glest lager med 0,03-0,10 m stora stenar. Det utgör troligtvis delar av en äldre stenläggning.

Utmed hela Järnvägsgatan påträffades ytterligare ett 0,30-0,40 m tjockt lager med mörkbrun humös sand. Lagrets ursprungliga mäktighet gick inte att avgöra eftersom dess övre delar var störda av sentida schaktningar. Kulturlagret var ganska fyndfattigt och de fynd som omhändertogs bestod av enstaka keramikskärvor, färgat glas, enstaka järnföremål, knappnålar och ett flintavslag.

Referenser

- Björkhager V & Feldt A-C. 2007. *Arkeologi vid Lindbladsskolan 1994-2004*. Arkeologiska förundersökningar och undersökningar, Kv Skrivaren 1, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport 2007:55. Östergötlands länsmuseum
- Björkhager V & Gustavsson H. 2004. Runblecket från Skänninge. *Kulten makten människan*. Östergötland 2003. Ödeshög
- Carlsson T m fl. 2000. *Ett arkeologiskt linjeprojekt i västra Östergötland*. Motala Mjölby, Riksantikvarieämbetets rapport UV öst 2000:12
- Feldt A-C. 1991a. *Lindbladsskolan*. Arkeologisk förundersökning 1991, Kv Skrivaren 1, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 1991b. *Mjölbygatan 6*. Arkeologisk förundersökning 1991, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 1994a. *Lindbladsskolan*. Arkeologisk förundersökning februari 1994, Kv Skrivaren 1, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 1994b. *Trädplantering på Lindbladsskolan*. Arkeologisk förundersökning juni 1994, Kv Skrivaren 1, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 2001a. *Linköpingsgatan*. Arkeologisk förundersökning och antikvarisk kontroll, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport 2001:32. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 2001c. *Byte av VA-ledningar*. Arkeologisk förundersökning / antikvarisk kontroll. Motalagatan och Linköpingsgatan. Skänninge. Östergötland. Rapport 2001:114. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 2004a. *Före staden. Preurbana lämningar i Skänninge*. C-uppsats. Institutionen för Arkeologi och Antik historia. Uppsala Universitet
- Feldt A-C. i manus a, *Fjärrvärme Västanå, Arkeologisk förundersökning. Motalagatan m fl*. Skänninge. Östergötland. Rapportmanus och arbetsmaterial. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. i manus b. *Kriminalvårdsanstalten i Skänninge*. Kv Östanå 6, Skänninge stad, Ög. Rapportmanus Basrapport. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C & Skoglund (Ohlsén) M. 1994. *Roslundsskolan*. Arkeologisk förundersökning, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Hörfors O. 1993. *Kv Skrivaren 1, Lindbladsskolan*. Arkeologisk förundersökning, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Karlsson P & Stibéus M. 2003. *Järnvägsparken i Skänninge*. Medeltid i stadens utkant. Arkeologisk undersökning. DAFF Rapport RAÄ UV Öst 2003:2. Linköping
- Nielsen A-L. muntligen. Uppgifter om undersökningsresultat från undersökningarna vid Motalagatan i Skänninge 2003-2005.

Tekniska uppgifter

Lokal	Skolgatan – Kroksgatan - Järnvägsgatan
Stad	Skänninge
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 41 (8F 4b Skänninge)
Koordinater	X6474582-6474651, Y1458190-1458170
Koordinatsystem	Sweref 99
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk efterundersökning
Länsstyrelsens dnr	Muntligt beslut
Länsstyrelsens handläggare	Jan Eriksson
Länsstyrelsens beslut	1998-07-07 (muntligt)
ÖLM dnr	418/98
ÖLM projektnr	6117
Uppdragsgivare	Mjölby-Svartådalen Energiverk AB
Kostnadsansvarig	Mjölby-Svartådalen Energiverk AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Personal	Annika Clarmo och Lasse Norr
Rapportarbete	Fredrik Samuelsson
Fältarbetstid	1998-07-07--08
Undersökt yta	Ca 85 löpmeter
Fynd	ÖLMC4092:1-14
Foto	2007 S 22
Analyser	Nej
Grafik	-
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
Rapport 2007:102 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Ritningar

Då ritningarna är förminskade är skalan ca 1:1 500 respektive 1:30.

Lagerbeskrivningar Skolgatan, profil mot S

1. Asfalt
2. Fyllnadslager
3. Mörkbrun sandblandad mo med tegelfragment och enstaka småsten, 0,03-0,07 m
4. Grå/beige flammig sandblandad mo, tegelfragment, fynd av flinta
5. Grå sandblandad mo
6. Omrörda lager
7. Gul steril sand
8. Brun sandblandad mo, enstaka kol- och tegelfragment
9. Flerskiktade kulturlager med beige sand blandat med grus. I botten ett glest lager med stenar, 0,03-0,10 m

Lagerbeskrivningar Järnvägsgatan, profil mot S

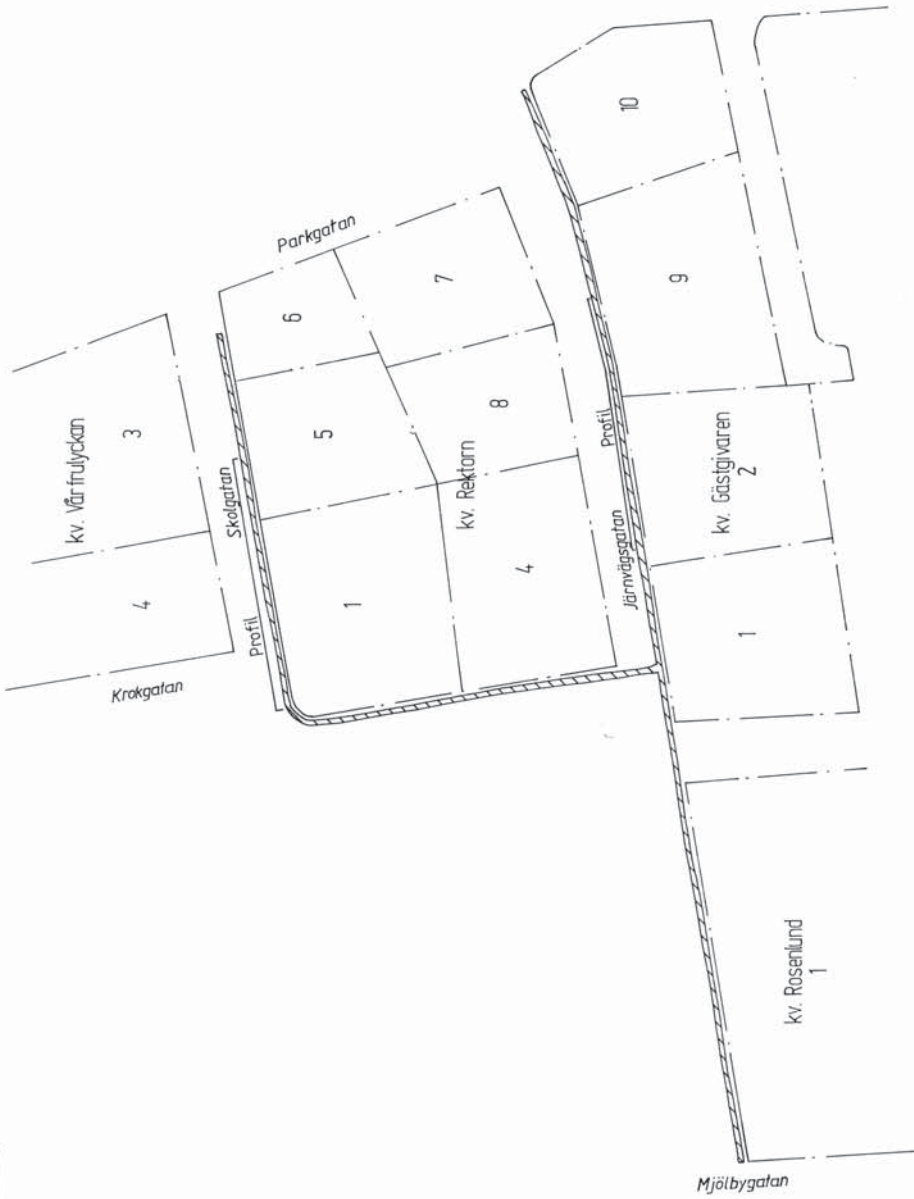
10. Mörkbrun sand med tegelfragment, ben och slagg
11. Mörkbrun (mörkare än lager 10) sand, fyndtomt
12. Samma som lager 10 men blandat med steril sand
13. Fyllnadslager i nedgrävning (A1)

A1. Nedgrävning, stenfylld. Sentida stolphål (?)

Bilaga 2. Fyndlista

Fynd	Antal	Föremål	Typ	Material	Längd	Vikt	Fragment	Anmärkning
1	1	Avslag		Flinta	34	5,1	Fragment	
2	1	Kärl		BII	56	15,1	Fragment	Klar glasyr
3	2	Slagg		Slagg	0	25,5	Fragment	
4	5	Obestämt föremål		Slagg	0	48,7	Fragment	Slagg eller myrmalm?
5	5	Ben		Ben	0	3,7	Fragment	
6	1	Ben	Tand	Ben	44	1,7	Komplett	
7	2	Nål	Knappnål	Cu -legering	28	0,1	Komplett	
8	1	Slagg		Slagg	0	67,2	Fragment	
9	1	Kärl		A	0	2,0	Fragment	
10	1	Ben		Ben	0	25,5	Fragment	
11	2	Obestämt föremål			0	63,3	Fragment	Slagg?
12	1	Tråd		Järn	170	2,7	Fragment	
13	1	Glas		Glas	0	2,1	Fragment	
14	1	Obestämt föremål		Järn	0	5,8	Fragment	

Dnr 418/98:1

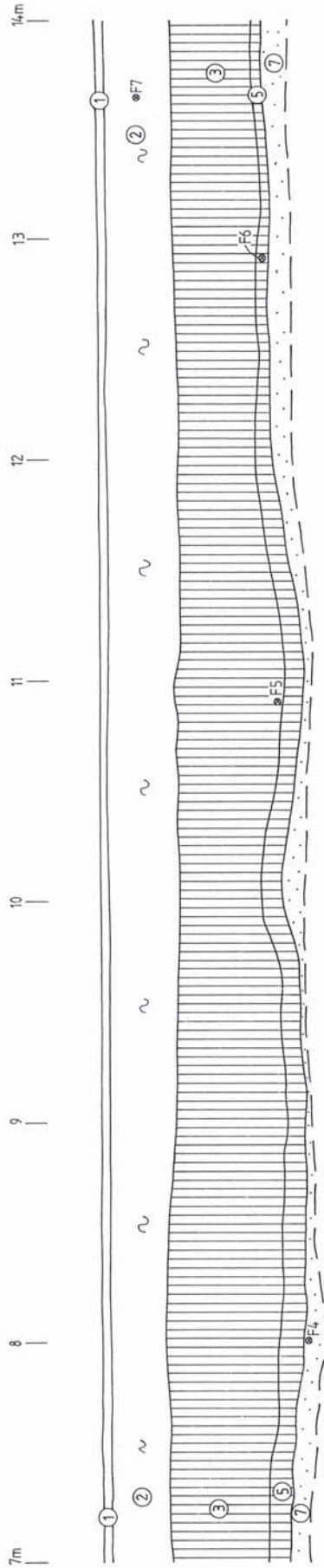
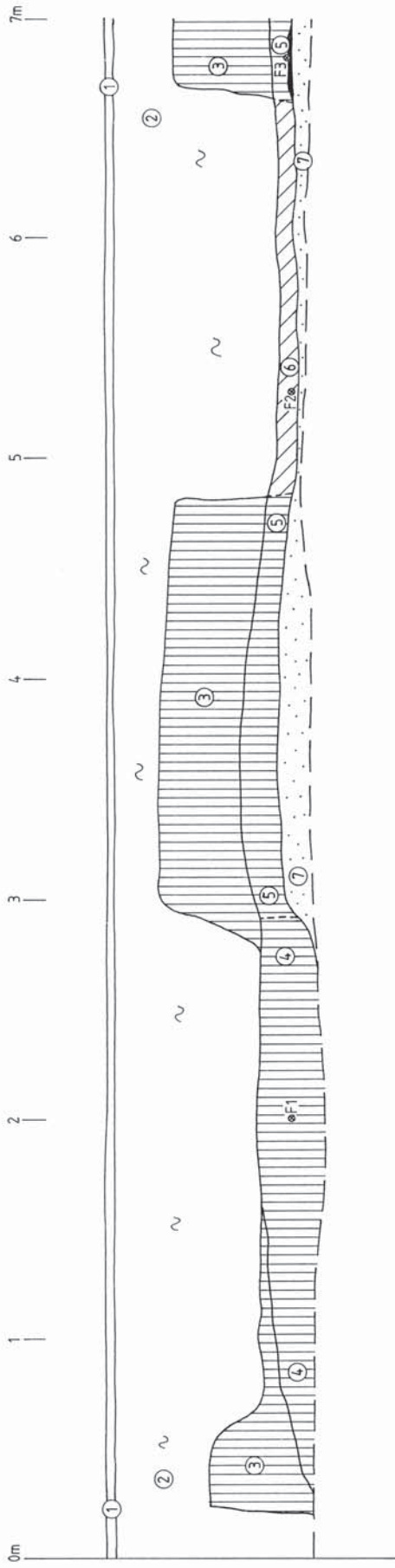
0 50m

Fjärrvärmeschakt
Skänninge stad
Mjölby kommun, Ög
Råd 5
Schaktplan
Skala 1:1000
Dnr 418/98
98-07-07 V Björkhager
Renritning L Norr

Dnr 418/98:2

Profil mot S

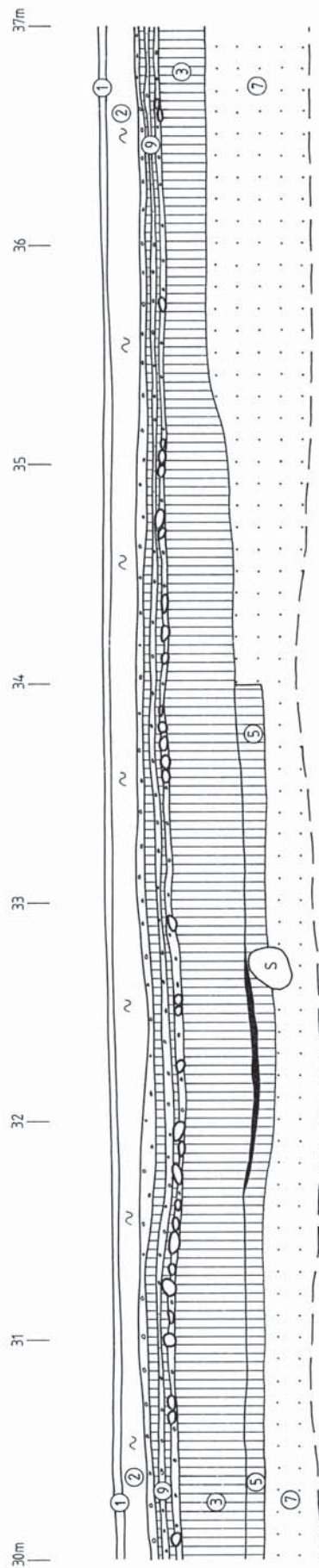
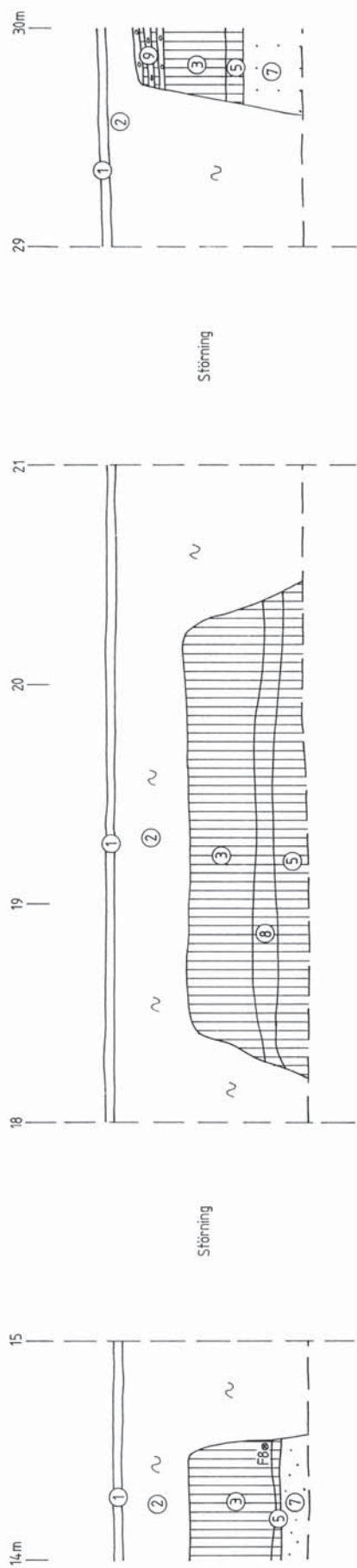

Skolgatan
Skänninge stad
Mjölby kommun, Ög
Raå 5
Profilritning
Skala 1:20
Dnr 418/98
98-07-07 V Björkhager
Renritning L Norr

Dnr 418 / 98 : 3

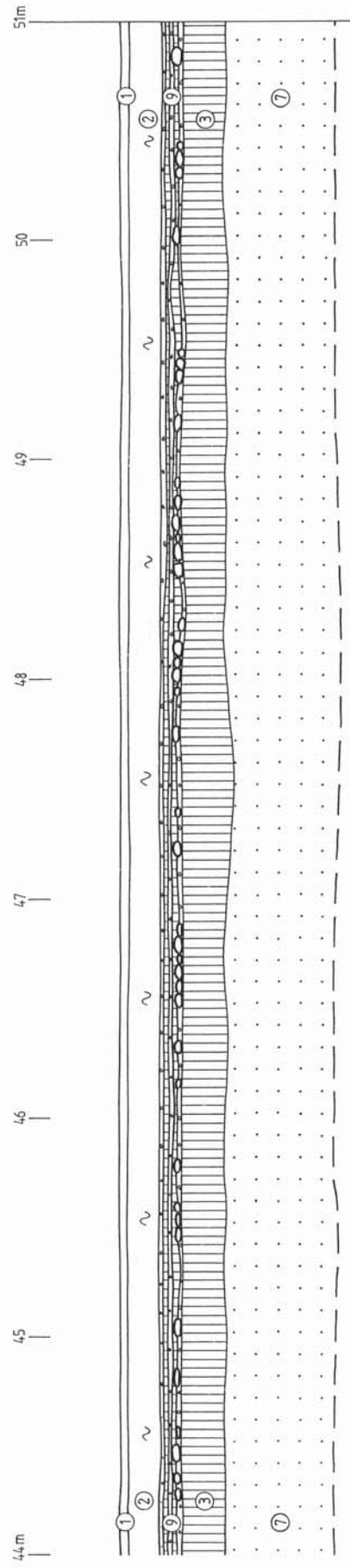
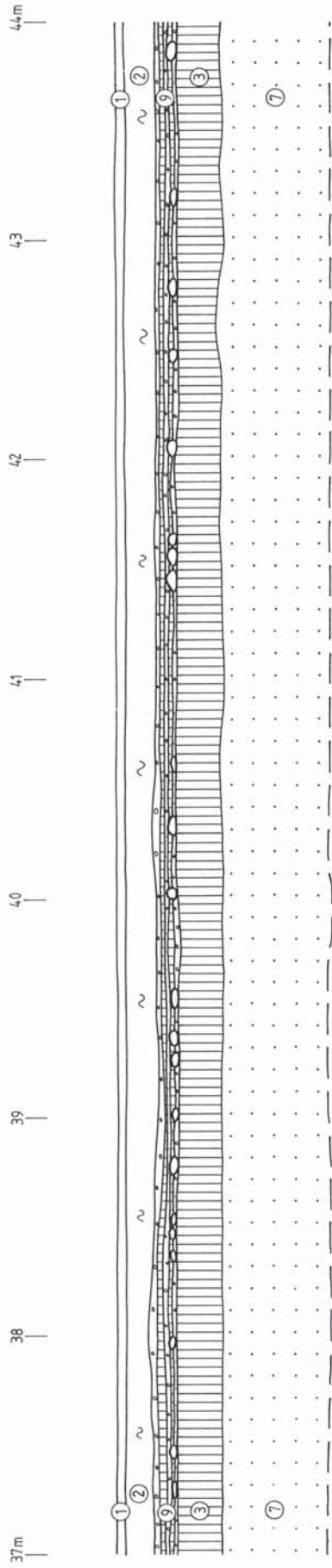
Profil mot S

Skolgatan
Skänninge stad
Mjölby kommun, Ög
Raä 5
Profiltitning
Skala 1:20
Dnr 418/98
98-07-07 V Björkhager
Renritning L Norr

Dnr 418/98:4

Profil mot S

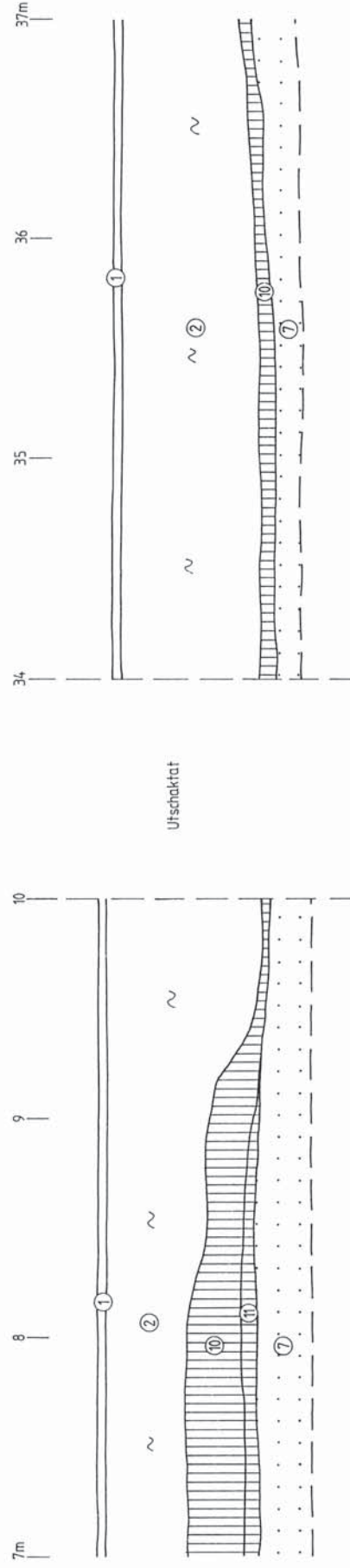
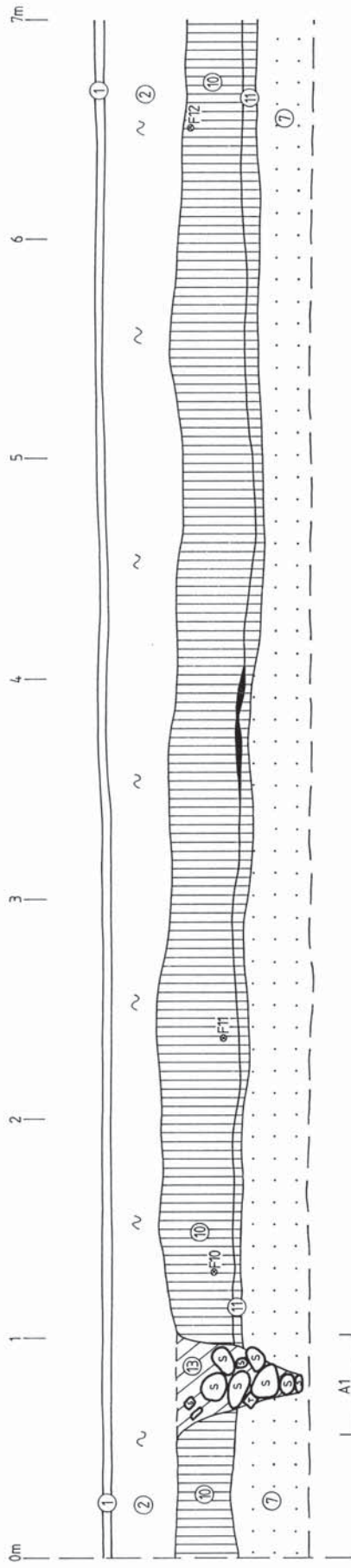

Skolgatan
Skänninge stad
Mjölby kommun, Ög
Råd 5
Profilritning
Skala 1:20
Dnr 418/98
98-07-07 V Björkhager
Renitning L Norr

Dnr 418/98:5

Profil mot S

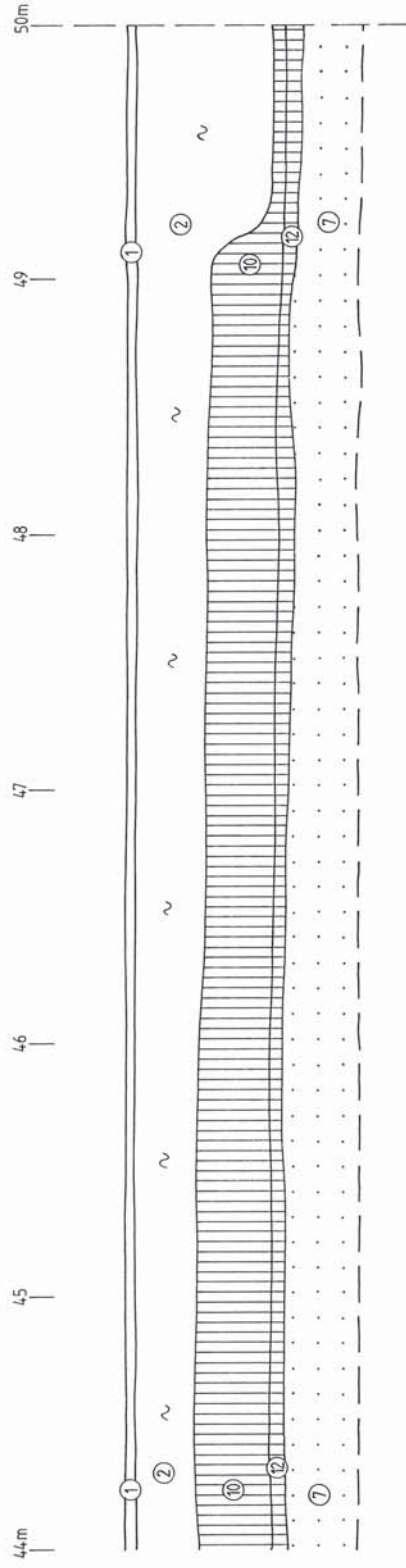
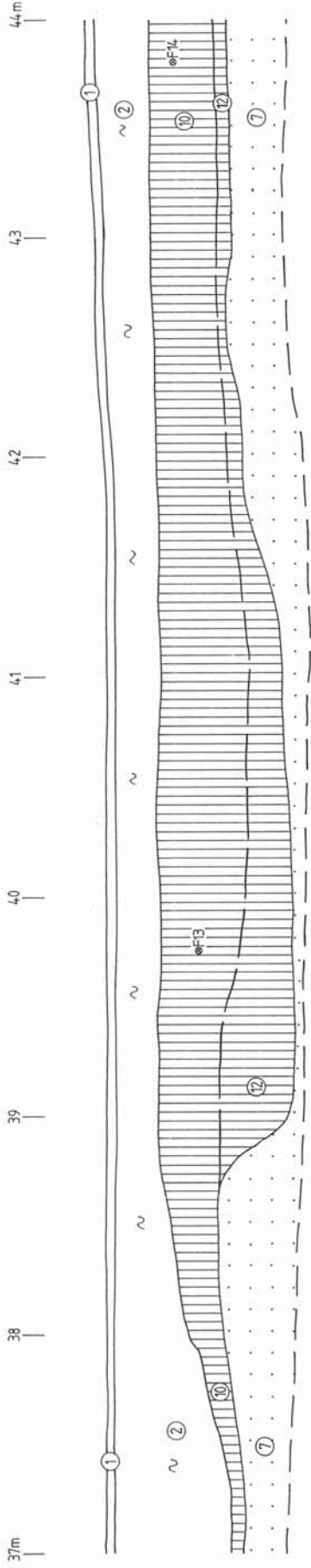

Järnvägsgatan
Skänninge stad
Mjölby kommun, Ög
Rad 5
Profiltitning
Skala 1:20
Dnr 418/98
98-07-08 V Björkhager
Renritning L Norr

Dnr 418/98:6

Profil mot S

Järnvägsgatan
Skänninge stad
Mjölby kommun, Ög
Rad 5
Profiltitning
Skala 1:20
Dnr 418/98
98-07-08 V Björkhager
Renritning L Norr

Östergötlands länsmuseum utförde under början av juli 1998 en arkeologisk efterundersökning på Skolgatan - Kroggatan - Järnvägsgatan som delvis omgärdar kvarteret Rektorn i Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Undersökningen föranledes av schaktningsarbeten i samband med nedläggandet av fjärrvärmeledningar. Uppdragsgivare var Mjölby-Svartådalen Energiverk AB.

Vid undersökningen påträffades kulturlager utmed alla tre gatorna. Lagren utgjordes till största delen av odlingslager förutom i korsningen med Kroggatan, där en äldre stenläggning påträffades.